

Politiikkatietämyksen ajallinen vaihtelu Suomessa¹

LAURI RAPELI

Johdanto

Politiikkatietämyksellä tarkoitetaan politiikkaan liittyvien tosiasioiden hallintaa. Laajempiin valtiopoliittisiin keskusteluihin politiikkatietämyksen tutkimus on perinteisesti liittynyt kansalaisosallistumisen ja tarkemmin kansalaiskompetenssin käsitteen kautta.² Empiirisen tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, minkälaisen tiedollisten edellytysten pohjalta kansalaiset tekevät poliittisia valintojaan. Keskeisin tutkimustulos on ajasta ja paikasta riippumatta ollut se, että kansalaisten tietämys on heikkoa (Bartels 1994, 194). Suomessa kansalaisten tietämystä politiikasta on tutkittu kyselytutkimuksissa 1960-luvulta lähtien. Alan tutkimusta on sekä Suomessa että ulkomailla kuitenkin vaivannut krooninen standardisoitujen mittareiden puute: sekä kansainvälisten vertailujen tekeminen että yhden maan puitteissa tapahtuneiden ajallisten muutosten selvittäminen on edelleen erittäin hankalaa. Erityisesti tietämyksen ajallisten vaihteluiden tutkimisen hankaluus on valitettavaa. Viimeksi kuluneiden vuosikymmenien aikana on tapahtunut sellaisia yhteiskunnallisia muutoksia, joiden vaikutusta politiikkatietämykseen ja sitä kautta poliittiseen osallistumiseen olisi mielenkiintoista tarkastella. Koulutustaso on esimerkki tietämyksen kannalta keskeisestä taustatekijästä. Muutamien viime vuosikymmenien aikana suomalaisten koulutustasossa on tapahtunut nousu, jonka voitaisiin ajatella vaikuttaneen positiivisesti suomalaisten politiikkatietämykseen. Suomen osalta on asiaa on

hankala tutkia, mutta Yhdysvalloissa vastaavanlainen yleinen koulutustason nousu ei näyttäisi vaikuttaneen nostavasti kansalaisten politiikkatietämykseen, päin vastoin (Delli Carpini ja Keeter 1991, 607).

Vaikka yhtä varmoihin päätelmiin mahdollistavaa aikasarja-analyysiä ei suomalaisista aineistoista voida tehdä, voidaan saatavilla olevien aineistojen perusteella tehdä alustavia huomioita politiikkatietämyksen ajallisesta kehittämisestä Suomessa. Rajallinen vertailu on mahdollinen yhtäältä Euroopan unioniin liittyvien yleiseurooppalaisten eurobarometrien, toisaalta kotimaisten kyselytutkimusten avulla.

Kotimaiset kyselytutkimukset 1991–2008

Taulukkoon 1 on koottu ne vuosien 1991 ja 2008 välillä kotimaisissa kyselyissä kysytyt tietämystä mittaavat kysymykset, jotka mahdollistavat ratkaisuprosenttien vertailun. Keskeisimmän kotimaisen kyselytutkimuksen, eduskuntavaalitutkimuksen (EKT), lisäksi tietämystä on mitattu myös muissa tutkimuksissa³. Kyselyistä tuntemattomin on InnoLink Researchin (IL) vuonna 2008 Yleisradion toimeksiannosta toteuttama kysely. Sen tuloksia on käytetty vain vuonna 2009 esitetyssä televisio-ohjelmassa *Kuudes aisti*. Sen, kuten muiden taulukon 1 tutkimusten perusjoukkona ovat 18-vuotta täytäneet Suomen kansalaiset, jota noin 1000–2000 vastaajan otokset edustavat.

Taulukko 1. Tietämysten ajallinen vertailu kotimaisissa kyselyissä 1991–2008

Kysymys	EKT 1991	EU 1994	EKT 2003	ESS 2004	EKT 2007	IL 2008	YTKT 2008
Mitkä ovat eduskunnan 4 suurinta puoluetta? (paikkamäärä, suurimmasta pienimpään)	26		39				23
Mitkä puolueet ovat hallituksessa?	36					43	38
Tuloveron progressiivisuus			77	52			77
Millä puolueella on toiseksi eniten eduskuntapaikkoja?	60		84	52	79		42
Kuinka usein eduskuntavaalit tavallisesti pidetään?				91			86
Mikä seuraavista maista on YK:n turvallisuusneuvoston pysyväisjäsen?			52		36		
Ketkä saavat äänestää Suomen eduskuntavaaleissa?				74	89		
Mitä mielestänne tarkoitetaan parlamentaarisella hallitusmuodolla/ parlamentarismillä?					42		39
Kuinka pitkä on presidentin toimikausi Suomessa?						74	84
Kuinka monta edustajaa Suomella on europarlamentissa?		22				15	47

Tietämiskysymysten ratkaisuprosenteissa näyttää vuosien 1991–2008 välillä olevan sekä pysyvyyttä että selkeää vaihtelua. Progressiivisen tuloverotuksen tuntemusta mittaavan kysymyksen ratkaisuprosentti – kuten myös kysymysteksti sekä vastausvaihtoehdot – on vuosien 2003 sekä 2008 mittauksissa täysin identtinen. Samaa asiaa hyvin erilaisella kysymysmuotoilulla kysyttiin myös ESS-kyselyssä 2004 (Ks. liite 1). Huomattavasti kahta edellä mainittua tutkimusta alempi ratkaisuprosentti selittynee nimenomaan erilaisilla kysymysteksteillä. ESS:n kysymysmuotoilu on ilmeisesti ollut vastaajille hankalasti ymmärrettävä.

Parlamentarismi-käsitteen tuntemusta on mitattu sekä 2007 että 2008, joskin hieman erilaisilla kysymysteksteillä. Ratkaisuprosentit näiden kahden toisiaan ajallisesti lähellä olevan mittausajankohdan välillä eivät eroa kovinkaan ratkaisevasti toisistaan: kansalaisista 42 % tiesi parlamentarismillä perusmekanismin – hallituksen tulee nauttia eduskunnan luottamusta – vuonna 2007 kun seuraavana vuonna luku oli 39 %. Myöskään hallituspuolueiden nimeämisessä ei vuosina 1991 sekä 2008 kysytyjen kysymysten ratkaisuprosenttien perusteella ole oleellista eroa.

Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston pysyväisjäsenen osasi vuoden EKT 2003:ssa nimetä huomattavasti vuoden 2007 vastaavaa tutkimusta useampi. Ero on selvä, 16 prosenttiyksik-

köä. On todennäköistä, että ero johtuu erilaisista vastausvaihtoehdoista. Vuoden 2003 vaihtoehdoista ”Italian” tilalla 2007 oli ”Saksa”, joka on saattanut aiheuttaa eron mittautulosten välillä.

Erityistä huomiota vaatii kuitenkin kaikissa kyselyissä kysytty eduskunnan paikkamäärällä mitattuna toiseksi suurimman puolueen tuntemus, jonka kohdalla ratkaisuprosentti vaihtelee useita kymmeniä prosenttiyksikköjä kyselyiden välillä. Syy vaihtelulle lienee kyselyiden vaihteleva toteutusajankohta suhteessa eduskuntavaaleihin, jonka lopputulosta kysymys koskee. Korkeimmat ratkaisuprosentit ko. kysymyksen kohdalla on saatu EKT 2003:n sekä 2007:n yhteydessä, jotka molemmat on toteutettu välittömästi eduskuntavaalien jälkeen. Nimestään huolimatta EKT 1991:n se osuus, jossa kysymys oli, kysyttiin jo muutama kuukausi ennen tulevia eduskuntavaaleja. ESS – sekä YTKT -kyselyitä ei myöskään toteutettu eduskuntavaalien yhteydessä. Vaikuttaakin siltä, että eduskunnan toiseksi suurimman puolueen osaa välittömästi eduskuntavaalien jälkeen nimetä kahdeksan kymmenestä äänestysikäisestä kansalaisesta, mutta vaaleihin liittyvän vilkkaan keskustelun ja uutisoinnin tauottua ja tilanteen ”normalisoiduttua” laskee osuus noin 50 prosentin tasolle.

Mikäli kyse on tästä, on suuri ero EKT 2007 sekä YTKT 2008 ratkaisuprosenttien välillä vahva todiste, sillä kyseessä on saman vaalikauden ko-

koonpano, mutta vastaajan näkökulmasta katsottuna erilainen mittausajankohta. Vuoden 2008 alhaisen lukeman taustalla saattaa vaikuttaa myös se, että kansanedustaja Merikukka Forsius siirtyi vihreiden eduskuntaryhmästä Kokoomuksen ryhmään samaan aikaan kun YTKT:n aineistonkeruu alkoi. Tämän siirtymisen tuloksena Kokoomuksen eduskuntaryhmästä tuli yhtä suuri kuin Keskustan ryhmästä, jolloin Keskustan ja Kokoomuksen jälkeen toiseksi suurin eduskuntaryhmä oli SDP:llä. Sen arviointi, missä määrin tämä eduskuntaryhmien keskinäisten voimasuhteiden muutos on vaikuttanut mittaustulokseen on käytännössä mahdotonta. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin asettanut Kokoomuksen toiseksi suurimmaksi puolueeksi, mikä järjestys vastasi vaalien tuloksena syntyntä järjestystä.

Toinen selkeä poikkeama on europarlamentaarikkojen lukumäärän tietämistä mitannut kysymys, joka esitettiin vuonna 2008 kahdessa eri tutkimuksessa. Koska ratkaisuprosenttien merkittävä ero – 15 ja 47 – ei voi selittyä oleellisesti eroavalla kyselyajankohdalla, on todennäköisin syy se, että

YTKT:ssa oli vastaajille annettu vastausvaihtoehdot, IL-tutkimuksessa ei. Tämä lienee aiheuttanut huomattavasti korkeamman ratkaisuprosentin. Vaihtoehdot samaan kysymykseen oli toisaalta annettu vastaajille myös vuoden 1994 mittauksessa, jossa ratkaisuprosentti, 22, jäi kauas YTKT:n ”huippulukemista”. Vuoden 1994 EU-kyselyn ja YTKT 2008 tulosten välinen melko hyvä vertailtavuus indikoi Suomen EU-jäsenyyden aikana tapahtunutta tietämysten kehitystä. Meppien lukumäärä oli EU-jäsenyyden alussa vielä tuntematon enemmistölle suomalaisia, mutta noin 15 vuoden aikana jo puolet suomalaisista näyttäisi hankkineen tämän perustiedon.

Myös presidentin virkakautta koskevassa kysymyksessä YTKT:n ratkaisuprosentti on IL-tutkimusta korkeampi. Ero on tosin selvästi euroedustajien lukumäärään liittyvää kysymystä pienempi, joka selittyy sillä, että presidentin virkakauden pituus on, kuten ratkaisuprosentit osoittavat, helpompi kysymys ja jonka suuri osa suomalaisista tietää myös ilman vastausvaihtoehtoja.

Taulukko 2. Tietämysten ajallinen vertailu Eurobarometri-kyselyissä 1996–2008

Kysymys	EU:n jäsenmaiden lukumäärä	Kansalaiset valitsevat EU-parlamentin	EU:n budjetin suurin käyttökohde	Euro saman arvoinen kaikissa maissa	Yhteisen eurooppalaisen valuutan nimi	Milloin markka poistuu käytöstä	Markan arvo sidottu euron arvoon	Yhteinen Eurooppa-päivä	EU:lla oma hymni	EU-puheenjohtajuus siirtyi puolivuosittain	Seuraavien EU-vaalien ajankohta (vuosi)
2008	57									62	3
2007	57 / 58	59 / 63								71 / 70	4
2006	48 / 48 / 49	61 / 66 / 59	24							73	
2005	56 / 48	62 / 63	23 / 22						24 / 23		
2004	34 / 67	70 / 69	24 / 26					70 / 74	19 / 26		
2002	25	68						70	24		
2001						44 / 47	72				
2000			18 / 22			38	65				
1999			23			15	67				
1998				69	66 / 75						
1996			23	68 / 67	34						

Eurobarometri-kyselyt 1996–2008

Suomalaisten tietämyksen ajallista kehittymistä on mahdollista tarkastella myös yleiseurooppalaisten Eurobarometri-kyselytutkimusten (EB) Suomen aineistojen avulla⁴. Tarkastelu on mahdollinen 12 vuoden ajanjaksona vuosien 1996 ja 2008 välisenä aikana. Yhtäkään kysymystä ei kuitenkaan ole kysytty läpi koko tämän ajan, joten myös EB:n osalta aikajänne jää melko lyhyeksi. Yksittäisten kysymysten kohdalla se kattaa parhaimmillaan 10 vuoden ajanjakson, 1996–2006. Aineiston alkupiste on lähellä ajankohtaa, jolloin Suomesta oli tullut Euroopan yhteisön jäsen. Tietämyksen osalta tämä tarkoittaa sitä, että aineisto kattaa ajanjakson, jonka alussa EU oli tullut osaksi sitä politiikkaa, josta voimme kansalaisilla olettaa olevan tietämystä. Se päättyy ajankohtaan, jolloin heillä on ollut yli kymmenen vuotta aikaa oppia EU:sta. Tietämyksen, sikäli kuin aineisto päätelmän sallii, voisi siten olettaa kohonneen tarkastelun kohteena olevana aikana. Tästä saatiin edellä jo viitteitä kotimaisten kyselytutkimusten perusteella meppien lukumäärää koskevan tiedon osalta.

Taulukon 2 ratkaisuprosenteista voidaan tulkita sekä EU-jäsenyyden aikana tapahtunutta oppimista että tietämyksen ajallista vakautta. EU:n budjetin suurinta käyttökohdetta – maataloutta – tiedustelemaan kysymyksen kohdalla ratkaisuprosentissa ei kymmenen vuoden aikana ole tapahtunut juurikaan muutosta. Suomalaisista vastaajista on perinteisesti noin joka toinen arvellut, että suurin osa budjetista kuluu EU:n byrokratian ylläpitoon. Näiden vastaajien osuus ei ole juuri muuttunut vuosien 1996 ja 2008 välillä. Annetut vastaukset saattavat tosin osittain kertoa muusta kuin tietämyksestä. Ne saattavat pikemminkin indikoida EU:n byrokraattiseksi koettuun toimintaan liittyvää turhautumista kuin vakavasti harkiten annettua vastausta tietoa mittaavaan kysymykseen. Muita tietämyksen ajallisesta muuttumattomuudesta todistavia esimerkkejä ovat tieto siitä, että Euroopan unionin kansalaiset valitsevat EU-parlamentin ja että EU-puheenjohtajuus vaihtuu puolivuositain. Näiden, kuten muutamien muiden vastaavien kysymysten kohdalla, mahdollisuus ajallisesti vain kovin lyhyeen vertailuun ei kertone koko totuutta tietämyksen ajallisista vaihteluista.

EU:n jäsenmaiden lukumäärää koskevan kysymyksen kohdalla on toisaalta nähtävissä yli 30 pro-

senttiyksikön nousu 67 %:iin vuoden 2004 aikana. Tämän dramaattisen nousun jälkeen kysymyksen ratkaisuprosentti on vaihdellut eri mittauskertoina hieman alle 50:stä hieman alle 60:een. Verrattuna kahteen ensimmäiseen mittaukseen on 2004 tapahtuneen nousun jälkeen ratkaisuprosentti kuitenkin asettunut pysyvästi huomattavasti korkeammalle.

Vuoden 2004 kahden eri mittausajankohdan välillä tapahtuneen huiman nousun taustalla lienee se, että saman vuoden toukokuun 1. päivä liittyi unioniin kymmenen uutta maata. Jäsenmaiden määrä nousi 15:stä 25:een. Ratkaisuprosentin perusteella arvioituna olivat monet huomioineet unionin historian lukumäärällisesti suurimman laajentumisen, joka jälkimmäisenä mittausajankohdalla (loka–marraskuussa) oli jo tapahtunut. Osittain nousu saattaa selittyä myös kysymysmuotoilulla. Vastaajilta kysyttiin pitääkö paikkaansa, että EU:iin kuuluu 12 jäsenmaata. Ennen suurta laajentumista 1.5.2004 maiden lukumäärä oli 15, joka teki kysymykseen oikein vastaamisen huomattavasti vaikeammaksi kuin laajentumisen jälkeen. Tällöin ero kysymyksessä esitetyn väitteen ja todellisuuden välillä oli huomattava kun jäsenmaita oli 25.

Ratkaisuprosenteissa näkyy nousua myös kysymyksissä, jotka liittyvät Suomen EMU-jäsenyyden mukanaan tuomiin muutoksiin. Tietoisuus yhteiseurooppalaisesta valuutasta sekä Suomen markan korvautumisesta sillä näyttäisi kasvaneen hyppäyksittäin, aivan kuten EU:n laajenemisenkin kohdalla. Vuosien 1996 ja 1998 välillä kaksinkertaistui niiden vastaajien osuus, joka tiesi Euroopan yhteisen valuutan nimen. Mitä lähemmäksi tuli se hetki, jolloin marka jäisi pois käytöstä, sitä suurempi osuus vastaajista tämän myös tiesi.

Alustavia huomioita suomalaisten politiikkatietämyksen ajallisesta kehityksestä ja sen mittaamisesta

Tällä hetkellä saatavilla olevien aineistojen valossa suomalaisten tietämyksessä ei näyttäisi tapahtuneen merkittäviä muutoksia muutaman viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana. Ainoat selkeät viitteet muutoksista liittyvät Euroopan unionia koskevaan tietämykseen. Vaikuttaa siltä, että tietämys on ajan myötä kasvanut EU:n mukanaan tuo-

missä uusissa asioissa. Eurobarometrien tietokysymysten ratkaisuprosenttien perusteella tietämys näyttää kohonneen asiakysymyksissä, jotka ovat olleet vahvasti esillä tiedotusvälineissä. Näyttää siis siltä, että vaikka EU on tullut kansalaisten tietoisuuteen uutena, oppimista vaativana poliittisena ilmiönä, on oppimista kuitenkin tapahtunut tällä politiikkatietämyksen alueella, joka muutoin on suomalaisille vaikea.

EB:n tietokysymysten avulla voimme nähdä miten politiikkaan liittyvät uudet asiat tulevat osaksi kansalaisten tietoisuutta. Näyttää siltä, että tietämys kasvaa ajan myötä vain tietyn tyyppisten asioiden kohdalla. Poliittisen järjestelmän toimintaan liittyvät tosiasiat eivät muutu kovinkaan usein, eikä niitä myöskään uutisoida samassa määrin kuin päivänpolitiikan asiakysymyksistä, kuten EMU-jäsenyydestä. Tämä saattaa olla syynä siihen, miksi melko muuttumattomiin asioihin – EU:n budjetti ja parlamentin valinta – liittyvissä kysymyksissä myös ratkaisuprosentti vaikuttaa melko stabiililta. Vastaavasti politiikan agendalle nousevissa ja sieltä aikanaan poistuvissa kysymyksissä on ratkaisuprosentissa näkyvissä huomattavia muutoksia. On helposti ajateltavissa, että kyseessä on lähinnä tiedotusvälineiden kautta tapahtuva asioista oppiminen. Joka tapauksessa on ilmiselvää, että ajan myötä on kansalaisten EU-tietämyksessä tapahtunut ainakin osittaista kohentumista. Euroopan unioni on toisaalta se politiikkatietämyksen osa-alue, josta suomalaiset edelleen tietävät heikoimmin (Elo ja Rapele 2008, 27).

Tehdyn vertailun perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että kyselyajankohdalla ja kysymysmuotoilulla on suurta merkitystä ratkaisuprosentin muodostumiselle. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että kansalaisten tietämys politiikasta on mitä suurimmassa määrin riippuvainen tutkijan tekemistä valinnoista. Vertailun keskeisin tulos onkin, että luotettavaan, tietämyksen ajalliseen vertailuun

vaaditaan kysymyksiä, joiden sanamuodot ovat vähintään lähes identtiset. Myös kyselyajankohtien tulisi olla siten valittuja, että vastaajien voidaan ajatella monitoroivan politiikkaa mittausajankohdista välittömästi edeltävänä aikana yhtä intensiivisesti.

On joka tapauksessa todettava, että käytettävissä olevat aineistot eivät anna mahdollisuutta arvioida suomalaisten tietämyksen mahdollista vaihtelua pitkällä aikavälillä luotettavasti. Aineisto on puutteellinen sekä sen luotettavan vertailtavuuden että riittävän pitkän aikavälin osalta. Mikäli nyt tehty alustava havainto suomalaisten tietämyksen muuttumattomuudesta saa tulevaisuudessa tukea aukottomammassa analyysissä, on se silloin yhtenevä jo aiemmin mainitun Yhdysvaltoja koskevan tutkimustuloksen kanssa. Amerikkalaistutkijoiden päätelmä, että kohonnut koulutustaso ei ole kyennyt kompensoimaan samaan aikaan tapahtunutta poliittisen kiinnostuneisuuden laskua, ei kuitenkaan sovi Suomeen (Delli Carpini ja Keeter 1991, 607). Suomessa poliittinen kiinnostuneisuus ei ole näyttänyt laantumisen merkkejä, pikemminkin päinvastoin (Paloheimo ja Borg 2009, 359, 361).

Toisin kuin Yhdysvalloissa, Suomessa ei vertailukelpoinen materiaali ulotu edes kahdenkymmenen vuoden päähän. Perusteellista tutkimusta suomalaisten politiikkatietämyksen ajallisesta kehityksestä voidaan tehdä vasta tulevaisuudessa. Eduskuntavaalitutkimusten lisäksi seuraavan kerran viitteitä suomalaisten politiikkakiinnostuksen sekä tietämyksen kehittymisestä saadaan lähitulevaisuudessa peruskoulun päättövaiheessa oleviin koululaisiin kohdistuvan CivEd 2009-tutkimuksen tuloksista. Vaikka aikajänne CivEd-tutkimuksissa on vain kymmenen vuotta, tarjoaa sen tuore aineisto erittäin arvokasta ja harvinaista ajallisen vertailun mahdollistavaa tietoa ajankohtaisesta aiheesta, nuorten politiikkaan liittyvistä tiedoista, taidoista ja kiinnostuksesta.

LÄHTEET

- Almond, Gabriel A. ja Verba, Sidney. 1963. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Bartels, Larry M. 1996. Uninformed Votes: Information Effects in Presidential Elections. *American Journal of Political Science* 40:1, 194–230.
- Bourdieu, Pierre. 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA.: Harvard University Press.
- Delli Carpini, Michael X. ja Keeter, Scott. 1991. Stability and Change in the U.S. Public's Knowledge of Politics. *The Public Opinion Quarterly* 55:4, 583–612.
- Delli Carpini, Michael X. ja Keeter, Scott. 1996. *What Americans Know About Politics and Why It Matters*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Elo, Kimmo ja Rapeli, Lauri. 2008. *Suomalaisten politiikkatietämys*. Oikeusministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Edita Prima.
- Paloheimo, Heikki ja Borg, Sami. 2009. Eduskuntavaalit yleisdemokratian aikakaudella. Teoksessa Sami Borg ja Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit yleisdemokratiassa*. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere: Tampere University Press.

VIITTEET

¹ Teksti perustuu kirjoittajan 19.3.2010 Turun yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa tarkastettuun väitöskirjaan *Tietääkö kansa? – Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa*.

² Kansalaiskompetenssin käsitteestä, ks. Almond ja Verba 1963; Bourdieu 1991. Poliittikkatietämyksen yhteydestä demokratiateoriaan, ks. esim. Delli Carpini ja Keeter 1996, 1–62.

³ Tutkimukset: EKT 1991 / 2003 / 2007 = Eduskuntavaalitutkimukset; EU 1994 = Suomen EU-kansanäänestys 1994 –kysely; ESS 2004 = European Social Survey 2004; IL 2008 = InnoLink

Research –tutkimus; YTKT = Yhteiskuntatutkimus 2008–kysely. Kysymystekstit on esitetty liitteessä 1.

⁴ Eurobarometrien perusjoukkona käytetään jokaisen vastaajaan asukkaista 15-vuotta täyttäneitä henkilöitä. Tätä tutkimusta varten poistettiin 15–17-vuotiaat eurobarometrien vastaajat ennen kysymysten ratkaisuprosenttien laskemista, jotta ratkaisuprosentit olisivat vertailukelpoisia muiden tutkimusten kanssa.

LIITE 1

Taulukossa 1 esitetyt kysymykset kyselyittäin. Vastausvaihtoehdot sulkeissa kysymysten perässä.

EKT 1991

- Tiedättekö mitkä ovat eduskunnassa neljä suurinta puoluetta, suuruusjärjestyksessä lueltuin? (SDP; KOK; KESK; VL (SKDL); RKP; SMP; Jokin muu, mikä) Tämän kysymyksen perusteella laskettiin myös ratkaisuprosentti kysymykseen ”Millä puolueella on toiseksi eniten eduskuntapaikkoja?”
- Mitkä puolueet ovat nykyisessä hallituksessa? (SDP; KOK; KESK; VL (SKDL); RKP; SMP; SKL; Vihreät; LKP; Perustuslaillinen oikeistopuolue; Suomen Eläkeläisten Puolue; Deva; Jokin muu, mikä)

EU 1994

- Muistatteko, kuinka monta edustajaa Suomi saa EU:n parlamenttiin, jos maastamme tulee EU:n jäsen? Saako Suomi 12, 16, 20 vai 24 edustajaa?

EKT 2003

- Mikä on paikkamäärältään eduskunnan suurin, toiseksi suurin, kolmanneksi suurin ja neljänneksi suurin puolue? (SDP; KESK; KOK; VAS; RKP; VIHR; KD; PS) Tämän kysymyksen perusteella laskettiin myös ratkaisuprosentti kysymykseen ”Millä puolueella on toiseksi eniten eduskuntapaikkoja?”
- Palkansaajien palkkatulo on veronalaista Suomessa. Haluaisimme kysyä teiltä valtion verotuksesta. Oletetaan,

että Virtanen ansaitsee 2 000 euroa kuussa, ja Herranen 5 000 euroa kuussa. Mikä seuraavista väittämistä teidän mielestänne on lähinnä totuutta? (Virtasen ja Herrasen veroprosentit ovat yhtä korkeat; Virtasen veroprosentti on korkeampi kuin Herrasen; Herrasen veroprosentti on korkeampi kuin Virtasen; Virtanen ei maksa lainkaan valtion tuloveroa, vain Herranen maksaa sitä)

- Mikä seuraavista maista on Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston pysyvä jäsen? (Kanada; Japani; Venäjä; Italia)

ESS 2004

- Millä puolueella on toiseksi eniten eduskuntapaikkoja? (KOK; KESK; SDP; RKP)
- On tietysti selvää, että pienituloisen henkilö maksaa vähemmän veroa kuin suurituloisen henkilö. Mutta maksako pienituloisen henkilö; (Suuremman osuuden palkastaan veroja kuin suurituloisen henkilö; Saman osuuden; Pienemmän osuuden palkastaan)
- Kuinka usein Eduskuntavaalit tavallisesti pidetään? (Kolmen; Neljän; Viiden; Kuuden vuoden välein)
- Mikä vaihtoehtoista parhaiten kuvaa sitä, keillä on äänioikeus Eduskuntavaaleissa? (Maassa asuvat ihmiset; Veronmaksajat; Maassa laillisesti asuvat ihmiset; Kansalaiset)

EKT 2007

- Mikä seuraavista on paikkamäärältään juuri valitun eduskunnan toiseksi suurin puolue? (SDP; KOK; VAS; KESK)
- Mikä seuraavista maista on Yhdistyneiden kansakuntien

turvallisuusneuvoston pysyväisjäsen? (Japani; Saksa; Venäjä; Kanada)

- Ketkä saavat äänestää Suomen eduskuntavaaleissa? (Kaikki Suomessa laillisesti asuvat täysi-ikäiset ihmiset; Kaikki täysi-ikäiset Suomen kansalaiset; Vain ne täysi-ikäiset Suomen kansalaiset, jotka asuvat Suomessa; Vain Suomessa asuvat täysi-ikäiset veronmaksajat)
- Mitä mielestänne tarkoitetaan parlamentaarisella hallitusmuodolla? (Kansanvaltaa; Sitä että eduskunta nauttii hallituksen luottamusta; Sitä että hallitus nauttii eduskunnan luottamusta; Sitä että hallitus nauttii presidentin luottamusta)

IL 2008

- Mitkä 4 puoluetta ovat tällä hetkellä edustettuina hallituksessa?
- Kuinka pitkä on presidentin toimikausi Suomessa?
- Montako euroedustajaa Suomella on?

YTKT 2008

- Seuraavassa on lueteltu kaikki nykyisessä eduskunnassa edustettuina olevat puolueet. Sanokaa neljä (4) paikkamäärältään suurinta puoluetta. (Vastaukset eduskunnan toiseksi suurinta puoluetta koskevaan kysymykseen otettu tästä kysymyksestä.)
- Valitkaa seuraavista ne puolueet, jotka ovat tällä hetkellä edustettuina maamme hallituksessa. (Eduskunnassa edus-

tettuina olevat puolueet satunnaisjärjestyksessä lueteltuina)

- Palkansaajien palkkatulo on veronalaista Suomessa. Oletetaan, että Virtanen ansaitsee 2 000 euroa kuussa ja Herranen 5 000 euroa kuussa. Mikä seuraavista valtion tuloveroista koskevista väittämistä teidän mielestänne on lähinnä totuutta? (Vast.vaihtoehdot, ks. yllä EKT 2003)
- Suomessa noudatetaan niin kutsuttua parlamentarismin periaatetta. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tätä periaatetta? (Kansa valitsee eduskunnan; Kansanedustajan tulee päätöksissään noudattaa äänestäjien tahtoa; Hallituksen tulee nauttia eduskunnan enemmistön luottamusta; Hallituksen tulee nauttia presidentin luottamusta)
- Kuinka pitkä on tasavallan presidentin virkakausi? (Neljä; Viisi; Kuusi; Kahdeksan vuotta)
- Kuinka monta edustajaa – ”meppiä” – Suomella on tällä hetkellä Euroopan parlamentissa? (10; 14; 25; 27)

Eurobarometri-kyselyissä kysytyjen kysymysten tarkkoja sanamuotoja ja vastausvaihtoehtoja ei tässä yhteydessä ole mahdollista raportoida tilan puutteen vuoksi. Taulukon 2 kysymykset ja vastausvaihtoehdot on julkaistu teoksessa Rapeli, Lauri. 2010. Tietääkö kansa? – Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa. *Annales Universitatis Turkuensis C* 296. Turun yliopisto, väitöskirja. Ne ovat myös saatavissa kirjoittajalta.